جایگاه قوم کرد در جغرافیای امنیتی غرب کشور

مسلم دریکوند[1]

چکیده

این پژوهش به بررسی نقش قوم کرد در جغرافیای امنیتی غرب ایران که در دهه‌ی ابتدایی پیروزی انقلاب اسلامی با چالش‌های امنیتی مواجه بوده است، می‌پردازد. این مطالعه با هدف تحلیل جامع تأثیر عوامل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مرتبط با قوم کرد بر وضعیت امنیتی استان‌های مرزی غربی انجام شده است. با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و بهره‌گیری از داده‌های کتابخانه‌ای و میدانی، عوامل مؤثر بر نقش‌آفرینی قوم کرد در معادلات امنیتی منطقه مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل ساکنان مناطق کردنشین در استان‌های کردستان، کرمانشاه و آذربایجان غربی بوده و از پرسشنامه محقق‌ساخته و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که محرومیت‌های اقتصادی، تفاوت‌های فرهنگی و احساس تبعیض، مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر گرایش‌های واگرایانه در میان کردها هستند. همچنین، نفوذ گروه‌های مخالف در مناطق کردنشین و تحرکات مرزی، چالش‌های امنیتی را تشدید کرده است. از سوی دیگر، افزایش مشارکت سیاسی کردها و احترام به هویت فرهنگی آنها، نقش مهمی در کاهش تنش‌ها و افزایش همگرایی داشته است. این پژوهش بر ضرورت

---

۱ . استادیار دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

اتخاذ رویکردی جامع در مدیریت مسائل قومی و توسعه متوازن مناطق مرزی تأکید می‌کند. همچنین، پتانسیل‌های موجود برای تبدیل هرگونه بستر ناامن ساز احتمالی به فرصت‌هایی برای توسعه و ثبات منطقه‌ای مورد بحث قرار گرفته است. یافته‌های این مطالعه می‌تواند به سیاست‌گذاران در اتخاذ راهبردهای مؤثر برای مدیریت مسائل قومی و ارتقای امنیت در مناطق مرزی کمک کند.

واژگان‌کلیدی: قوم کرد، امنیت مرزی، غرب ایران، ژئوپلیتیک قومی، توسعه منطقه‌ای، همگرایی قومی.

مقدمه

در عصر حاضر، مسائل قومی و نقش آن‌ها در شکل‌دهی به جغرافیای امنیتی کشورها، به یکی از موضوعات مهم و چالش‌برانگیز در حوزه مطالعات ژئوپلیتیک و امنیت ملی تبدیل شده است. در این میان، قوم کرد به عنوان یکی از بزرگترین اقلیت‌های قومی در خاورمیانه، نقش قابل توجهی در معادلات امنیتی منطقه ایفا می‌کند (احمدی،۱۳۹۸،۱۲). ایران، به عنوان کشوری با تنوع قومی و فرهنگی، همواره با چالش‌های ناشی از این تنوع مواجه بوده است، و مناطق کردنشین در غرب کشور، یکی از مهم‌ترین کانون‌های این چالش‌ها محسوب می‌شوند (کریمی و همکاران، ۱۴۰۰،۲۹). تاریخ حضور کردها در ایران به قرن‌ها پیش بازمی‌گردد و این قوم همواره نقش مهمی در تحولات سیاسی و اجتماعی کشور داشته است (رضایی، ۱۳۹۷،۱۸۰). با این حال، پس از شکل‌گیری دولت–ملت مدرن در ایران، مسئله هویت قومی کردها و چگونگی ادغام آن‌ها در ساختار ملی، به یکی از چالش‌های اساسی حکومت مرکزی تبدیل شد (محمدی،۱۳۹۹ ، ۲۱). این مسئله به ویژه در دوران پهلوی و پس از انقلاب اسلامی، ابعاد پیچیده‌تری به خود گرفت و گاه به درگیری‌های نظامی نیز منجر شد (Entessar, 2018). جغرافیای امنیتی غرب کشور، به دلیل همجواری با کشورهای عراق و ترکیه که دارای جمعیت قابل توجهی از کردها هستند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (حیدری و همکاران، ۱۴۰۱،۱۹). تحولات سیاسی در این کشورها، به ویژه تشکیل اقلیم خودمختار کردستان عراق، تأثیر مستقیمی بر وضعیت امنیتی مناطق کردنشین ایران داشته است (Yildiz & Taysi, 2017). از سوی دیگر، حضور

گروه‌های مخالف مسلح در مناطق مرزی و تلاش آن‌ها برای جذب حمایت از میان جمعیت کرد، چالش‌های امنیتی را دوچندان کرده است (رستمی و صادقی،۱۳۹۸،۳۴).

عوامل اقتصادی نیز نقش مهمی در شکل‌دهی به وضعیت امنیتی مناطق کردنشین دارند. محرومیت نسبی این مناطق در مقایسه با سایر نقاط کشور، زمینه را برای نارضایتی و گرایش‌های واگرایانه فراهم کرده است (کریمی‌پور،۱۳۹۶،۴۲). این در حالی است که موقعیت استراتژیک استان‌های کردنشین و منابع طبیعی غنی آن‌ها، پتانسیل بالایی برای توسعه اقتصادی دارد.(Elling, 2020) فرهنگ و هویت قومی کردها نیز عامل مهم دیگری است که در تعیین نقش آن‌ها در جغرافیای امنیتی منطقه تأثیرگذار است. زبان، آداب و رسوم و باورهای مذهبی خاص کردها، گاه به عنوان عامل تمایز و گاه به عنوان پلی برای ارتباط با سایر اقوام ایرانی عمل کرده است (قاسملو، ۱۳۹۹). سیاست‌های فرهنگی دولت مرکزی در قبال این تنوع فرهنگی، نقش مهمی در تعیین میزان همگرایی یا واگرایی قوم کرد داشته است.(Mohammadpour & Soleimani, 2019) .مسئله مشارکت سیاسی کردها در ساختار قدرت ملی نیز از دیگر عوامل تأثیرگذار بر نقش آن‌ها در جغرافیای امنیتی غرب کشور است. میزان حضور نخبگان کرد در مناصب سیاسی و اداری کشور و احساس نمایندگی سیاسی در میان جمعیت کرد، بر نگرش آن‌ها نسبت به حکومت مرکزی و تمایل به همکاری یا مخالفت با آن تأثیر می‌گذارد (عبدی و همکاران،۱۴۰۰،۲۸).

با وجود مطالعات گسترده‌ای که در زمینه مسائل قومی در ایران و به طور خاص قوم کرد انجام شده است، همچنان شکاف‌های پژوهشی قابل توجهی در این حوزه وجود دارد. بسیاری از مطالعات پیشین، تمرکز خود را بر جنبه‌های تاریخی یا سیاسی موضوع قرار داده‌اند و کمتر به ابعاد جغرافیایی و امنیتی آن پرداخته‌اند (رضایی و محمودی،۱۳۹۷،۱۱۳). همچنین، تحولات اخیر در منطقه خاورمیانه و تأثیر آن بر وضعیت کردها، نیازمند بازنگری در تحلیل‌های پیشین و ارائه دیدگاه‌های جدید است.(Gunter, 2019) از سوی دیگر، بسیاری از پژوهش‌های موجود، رویکردی تک‌بعدی به موضوع داشته و یا صرفاً بر جنبه‌های منفی و چالش‌برانگیز تمرکز کرده‌اند. این در حالی است که نقش قوم کرد در جغرافیای امنیتی غرب کشور می‌تواند ابعاد مثبت و سازنده نیز داشته باشد و پتانسیل‌های موجود برای همکاری و توسعه مشترک را نیز در بر گیرد (حسینی و کریمی، ۱۳۹۹،

۸۴).ئبا توجه به اهمیت موضوع و شکاف‌های پژوهشی موجود، این مطالعه به دنبال ارائه تحلیلی جامع و چندبعدی از جایگاه قوم کرد در جغرافیای امنیتی غرب کشور است. این پژوهش با بهره‌گیری از رویکردی میان‌رشته‌ای و ترکیب دیدگاه‌های جغرافیای سیاسی، مطالعات امنیتی و جامعه‌شناسی قومی، به دنبال پاسخگویی به سؤالات زیر است:

۱. عوامل اصلی تأثیرگذار بر نقش قوم کرد در شکل‌دهی به جغرافیای امنیتی غرب کشور کدامند؟
۲. چگونه تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی بر نقش‌آفرینی قوم کرد در معادلات امنیتی غرب ایران تأثیر گذاشته است؟
۳. راهکارهای مؤثر برای مدیریت چالش‌های امنیتی ناشی از مسائل قومی در مناطق کردنشین کدامند؟
۴. چه پتانسیل‌هایی برای ارتقاء جایگاه قوم کرد در توسعه و ثبات منطقه‌ای وجود دارد؟

پاسخ به این سؤالات می‌تواند دیدگاه جامع‌تری نسبت به موضوع ارائه دهد و زمینه را برای سیاست‌گذاری‌های مؤثرتر در حوزه مدیریت مسائل قومی و امنیت مرزی فراهم کند. همچنین، این مطالعه می‌تواند به درک بهتر پویایی‌های قومی در منطقه خاورمیانه و نقش آن در معادلات ژئوپلیتیک منطقه‌ای کمک کند.ئدر ادامه این پژوهش، پس از مرور ادبیات موجود و بررسی پیشینه تحقیق، روش‌شناسی مطالعه تشریح خواهد شد. سپس، یافته‌های پژوهش در قالب پاسخ به سؤالات تحقیق ارائه شده و مورد بحث و تحلیل قرار خواهند گرفت. در نهایت، نتیجه‌گیری و پیشنهادات کاربردی برای سیاست‌گذاری و پژوهش‌های آتی ارائه خواهد شد.

پیشینه پژوهش

مطالعات مربوط به نقش قوم کرد در جغرافیای امنیتی غرب ایران، ریشه در تاریخ طولانی حضور این قوم در منطقه دارد. پژوهش‌های انجام شده در این زمینه را می‌توان به چند دوره تقسیم کرد که هر یک متأثر از شرایط سیاسی و اجتماعی زمان خود بوده‌اند. در

دوران قبل از انقلاب اسلامی، مطالعات عمدتاً بر جنبه‌های تاریخی و قوم‌شناختی کردها تمرکز داشتند. برای مثال، مینورسکی (۱۳۴۳) در پژوهش خود به بررسی ریشه‌های تاریخی کردها و جایگاه آن‌ها در ساختار اجتماعی ایران پرداخت. همچنین، نیکیتین (۱۳۵۶) در کتاب "کرد و کردستان" تصویری جامع از فرهنگ و جامعه کردی ارائه داد که تا سال‌ها مرجع اصلی مطالعات کردشناسی بود.

پس از انقلاب اسلامی و با توجه به تحولات سیاسی در مناطق کردنشین، پژوهش‌ها بیشتر به سمت مسائل امنیتی و سیاسی سوق پیدا کردند. کریم سنجابی (۱۳۶۰) در خاطرات خود، تحلیلی از وضعیت سیاسی کردستان در دوران انقلاب و پس از آن ارائه داد. همچنین، قاسملو (۱۳۶۷) در پژوهش خود به بررسی چالش‌های سیاسی و امنیتی در مناطق کردنشین پرداخت.

در دهه ۱۳۷۰، با گسترش مطالعات ژئوپلیتیک در ایران، توجه بیشتری به نقش عوامل جغرافیایی در شکل‌گیری مسائل قومی شد. حافظ‌نیا (۱۳۷۹) در کتاب "جغرافیای سیاسی ایران" به تحلیل موقعیت ژئوپلیتیک مناطق کردنشین و تأثیر آن بر امنیت ملی پرداخت. کاویانی‌راد (۱۳۷۸) نیز در پژوهش خود، نقش عوامل جغرافیایی را در شکل‌گیری هویت قومی کردها مورد بررسی قرار داد. در دهه ۱۳۸۰، با افزایش توجه به مفهوم امنیت انسانی، پژوهش‌ها به سمت بررسی ابعاد اجتماعی و اقتصادی مسائل قومی سوق پیدا کردند. پورموسوی و همکاران (۱۳۸۵) در مطالعه خود، رابطه بین توسعه اقتصادی و امنیت در مناطق کردنشین را مورد بررسی قرار دادند. همچنین، احمدی (۱۳۸۷) به تحلیل نقش سرمایه اجتماعی در کاهش تنش‌های قومی در کردستان پرداخت.

در سال‌های اخیر، با توجه به تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی، پژوهش‌ها بیشتر به سمت بررسی تأثیر عوامل فراملی بر وضعیت کردها در ایران سوق پیدا کرده‌اند. برای مثال، محمدی و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی تأثیر تحولات کردستان عراق بر امنیت مرزهای غربی ایران پرداختند. همچنین، رضایی و محمودی (۱۳۹۸) در پژوهش خود، نقش گروه‌های مخالف کرد در معادلات امنیتی منطقه را مورد تحلیل قرار دادند. علاوه بر مطالعات داخلی، پژوهشگران خارجی نیز توجه ویژه‌ای به مسئله کردها در ایران داشته‌اند . Entessar (2018)در کتاب خود به بررسی جامع سیاست‌های قومی در ایران با تمرکز بر

کردها پرداخته است. همچنین، Yildiz & Taysi (2017) در پژوهش خود، وضعیت حقوق بشر در مناطق کردنشین ایران را مورد بررسی قرار داده‌اند. گانتر (۲۰۱۹) در پژوهشی تطبیقی، شرایط کردها در ایران را با دیگر کشورهای منطقه مقایسه کرده و تفاوت‌ها و شباهت‌های موجود را تحلیل نموده است. محمدپور و سلیمانی (۱۳۹۸) نیز در مطالعه خود به بررسی تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر شکل‌گیری هویت قومی کردها و پیامدهای امنیتی آن پرداخته‌اند. این پژوهش‌ها نشان می‌دهند که مسئله کردها در ایران ابعاد پیچیده‌ای دارد و عوامل مختلفی از جمله سیاست‌های دولت، شرایط اقتصادی-اجتماعی و تحولات فناوری بر وضعیت این قوم تأثیرگذار هستند.

با وجود گستردگی مطالعات انجام شده، همچنان شکاف‌های پژوهشی قابل توجهی در این حوزه وجود دارد. یکی از مهم‌ترین این شکاف‌ها، عدم توجه کافی به نقش عوامل اقتصادی در شکل‌دهی به وضعیت امنیتی مناطق کردنشین است. اگرچه برخی مطالعات مانند پژوهش کریمی‌پور (۱۳۹۶) به این موضوع پرداخته‌اند، اما همچنان نیاز به بررسی‌های عمیق‌تر و جامع‌تر در این زمینه احساس می‌شود. همچنین، با توجه به تحولات اخیر در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات، نقش رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی در شکل‌دهی به هویت قومی و گرایش‌های سیاسی کردها، نیازمند توجه بیشتری است. اگرچه مطالعاتی مانند پژوهش Mohammadpour&Soleimani (2019) به این موضوع پرداخته‌اند، اما همچنان جای خالی پژوهش‌های جامع در این زمینه احساس می‌شود. علاوه بر این، بررسی تطبیقی وضعیت کردها در ایران با سایر کشورهای منطقه و تحلیل تأثیر متقابل این وضعیت‌ها بر یکدیگر، از دیگر زمینه‌هایی است که نیازمند توجه بیشتر پژوهشگران است. مطالعه Gunter (2019) گامی در این جهت بوده، اما همچنان نیاز به پژوهش‌های بیشتر در این زمینه وجود دارد.

نقش قوم کرد در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق مرزی نیز از جمله موضوعاتی است که کمتر مورد توجه قرار گرفته است. اگرچه مطالعاتی مانند پژوهش حسینی و کریمی (۱۳۹۹) به پتانسیل‌های موجود در این زمینه اشاره کرده‌اند، اما همچنان نیاز به بررسی‌های عمیق‌تر و ارائه راهکارهای عملی در این حوزه وجود دارد. همچنین، بررسی تأثیر سیاست‌های فرهنگی و آموزشی دولت بر وضعیت امنیتی مناطق کردنشین، از دیگر

زمینه‌هایی است که نیازمند توجه بیشتر است. اگرچه مطالعاتی مانند پژوهش قاسملو (۱۳۹۹) به برخی جنبه‌های این موضوع پرداخته‌اند، اما همچنان جای خالی پژوهش‌های جامع و کاربردی در این زمینه احساس می‌شود. در نهایت، بررسی نقش نخبگان کرد در مدیریت مسائل امنیتی و توسعه‌ای مناطق کردنشین، از دیگر موضوعاتی است که نیازمند توجه بیشتر پژوهشگران است. مطالعه عبدی و همکاران (۱۴۰۰) گامی در این جهت بوده، اما همچنان نیاز به پژوهش‌های بیشتر و عمیق‌تر در این زمینه وجود دارد.

با توجه به شکاف‌های پژوهشی موجود، این مطالعه به دنبال ارائه تحلیلی جامع و چندبعدی از نقش قوم کرد در جغرافیای امنیتی غرب کشور است. با بهره‌گیری از رویکردی میان‌رشته‌ای و ترکیب دیدگاه‌های جغرافیای سیاسی، مطالعات امنیتی و جامعه‌شناسی قومی، این پژوهش می‌تواند گامی مهم در جهت پر کردن خلأهای موجود در ادبیات این حوزه باشد.

روش شناسی

در این بخش، به بررسی روش‌شناسی پژوهش و ارائه نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها می‌پردازیم. این مطالعه با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از داده‌های کمی و کیفی انجام شده است. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق‌ساخته، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و تحلیل اسناد و مدارک استفاده شده است.

جامعه آماری پژوهش شامل ساکنان مناطق کردنشین در استان‌های کردستان، کرمانشاه و آذربایجان غربی بوده است. نمونه‌گیری به روش تصادفی طبقه‌ای انجام شده و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر تعیین شده است. برای تحلیل داده‌های کمی از نرم‌افزار SPSS استفاده شده و آزمون‌های آماری مناسب از جمله تحلیل واریانس، رگرسیون چندگانه و تحلیل عاملی انجام شده است.

مبانی نظری

امنیت

مفهوم امنیت، مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت است، و در مورد افراد به معنی آن است که نسبت به حقوق و آزادی های مشروع خود بیم و هراسی نداشته باشند و به هیچ وجه حقوق آنان به مخاطره نیفتد و هیچ عاملی حقوق مشروع آنان را تهدید ننماید(ونگ هیپل،۲۰۰۹، ۶۳) . لزوم و ضرورت امنیت – به این مفهوم – در جامعه از طبیعت حقوق بشری ناشی می شود و لازمه حقوق و آزادی های مشروع، مصونیت آن ها از تعرض و دور ماندن از مخاطرات و تعدیات است. مخاطره شامل رفع هرنوع عامل احتمالی است که احیاناً منجر به نقض و تعرض بالفعل حقوق مشروع افراد می شود. ناگزیر باید امنیت را اعم از جلوگیری از نقض و تعرض بالفعل بدانیم و در تامین امنیت، ایجاد شرایط لازم برای صیانت حقوق و برطرف نمودن زمینه ها و عوامل تعرض احتمالی را نیز لازم و ضروری بشماریم. گاه امنیت به مفهوم حالتی که افراد در شرایط خاص، نسبت به حفظ و صیانت حقوق مشروع خود احساس می کنند، نیز اطلاق می شود، که متلازم و مترادف با حالت آرامش و اطمینان در برابر اضطراب درونی است. در این صورت معنی مقابل امنیت همانا احساس وحشت و خوف و خطر است. بدیهی است امنیت شامل این معنی روانی نیز خواهد بود.(نشریه حصون ،۱۳۸۸، ۳۷). نیاز به امنیت و رفتار امنیت‌جویانه قدیمی‌ترین نیاز آدمی و انگیزه کنش او و از حیاتی‌ترین اهداف اجتماعات در اشـــکال مختلف خانوادگی انســـانی، قبیله‌گی، امپراتوري، حکومت ملت پایه و نظام جهانی بوده اســـت؛ اما به رغم این نیازمندي عینی کهن و ریشـــه‌دار، کاوش نظري و واکاوي ابعاد مختلف آن قدمت چندانی ندارد و حداکثر به آغاز جنگ سرد در دهه ۱۹۹۰ میلادی باز می گردد.(رنجبر ، ۱۳۸۵، ۷۴). زمانی امري به یک موضوع امنیتی مبدل می‌شـــود که همچون تهدیدي اساســـی براي یک موجود جلوه کند، سرشت خاص تهدیدات امنیتی توسل به تدابیر فوق‌العاده را براي مهار آن‌ها موجود می‌ســـازد (بوزان، ویور و دو ویلد ،۱۳۸۶ ، ۴۶).

جغرافیا و فرهنگ کردها

خاستگاه سکونت مردم کرد، بخش هایی از غرب و شمال غرب ایران، مشرق و جنوب شرقی ترکیه، شمال و شمال شرقی عراق، سوریه و نیز بخش هایی از قفقاز، آذربایجان، ارمنستان و لبنان را در بر می گیرد(حافظ نیا، ۱۳۸۵،۹). دو واژه «کردها» و «کردستان» در ادبیات مربوط به قومیت ها در ایران دارای بار معنایی خاصی هستند . واژه «کردها» متضمن چند پارگی فرهنگی، اجتماعی و تاریخی جمعیتی است که در مناطق کردنشین سکونت داشته اند؛ اما واژه «کردستان» دارای بار ایدئولوژیک بوده؛ به جمعیت و سرزمینی اطلاق می شود که بین کشورهای مذکور پراکنده اند . زبان قوم کرد (کردی) در قالب لهجه های خاصی چون «کرمانجی»، «سورانی»، «زرزا»، «گورانی» و «کلهر» از حیث ساختار و ریشه از شاخه های ایرانی زبان های هند و اروپایی است که در عین داشتن زیرساخت مشترک با زبان های ایرانی نظیر بلوچی، پشتو و فارسی، گونه خاصی از زبان است که اقوام و گروه های کرد را به هم پیوند می دهد و از عوامل یکپارچگی و تجانس این قوم به شمار می آید . از حیث مذهبی کردها به دو گروه سنی شافعی و شیعه تقسیم می شوند؛ برخالف کردهای کردستان که اهل سنت و شافعی مذهب اند،کردهای منطقه کرمانشاه و ایلام عمدتا شیعه هستند (درویشی و همکاران، ۱۳۸۹،۱۱۷). کردها اگر چه در ریشه های نژادی، زبانی، تاریخی و بعضی خصلت های فرهنگی با بخش مرکزی کشور دارای مشترکاتی هستند؛ اما از جهت مذهبی، قومی و زبان محاوره با بخش مرکز ی متفاوتند . درعوض، به علت سکونت در نواحی مرزی با نواحی کردنشین خارج از مرزها؛ به ویژه کشور عراق همگونی بیشتر و عمیق تری دارند . اجتماع این سه خصلت (مذهب، زبان، قومیت) که فصل ممیزه کردها از بخش مرکزی ایران و در مقابل پدیدآورنده نیروی جاذبه میان پاره های فضایی کردنشین خاورمیانه شده است، زمینه بحران های مداوم در منطقه را فراهم آورده است (مطلبی، ۱۳۸۵،۴۷). در رابطه با جمعیت مردم کرد در هیچ یک از کشورها آمار رسمی و دقیقی در دست نیست. بنابر اظهارنظرهای غیررسمی در ایران بین ۷تا ۹ میلیون نفر جمعیت کرد به سر می برند؛ اما در مجموع جمعیت کردهای جهان را نزدیک به ۳۰ میلیون نفر و حتی بیشتر تخمین زده اند(یوردشاهیان، ۱۳۸۰ ،۸۴). موسیقی، رقص، پوشاک کردی، زبان و ادبیات کردی، تاریخ اجتماعی- سیاسی کردها ، آوازهای کردی، پایبندی به آداب و رسوم و فرهنگ قومی و از همه مهم تر باور داشتن به هویت قومی خود و... همگی جز و

مؤلفه های هویتی کردهاست(فکوهی و دیگران، ۱۳۸۸ ،۴۹). قرار گرفتن اکثریت آنان در چهار کشور ایران، ترکیه، سوریه و عراق، آنان را به طور همزمان در مقابل فرهنگ های دیگر قرار داده و با چالش های هویتی و همچنین، هویت جویی قومی مواجه کرده است (درکنیان،۲،۱۳۸۹). صرف نظر از همه مسائل سیاسی به وجود آمده برای کردها، کردهای ایرانی به لحاظ تاریخی و سنتی خود را جزئی از ایران و تمدن و فرهنگ ایرانی و نژاد آریایی می دانند. نباید کردها را به لحاظ هویتی خارج از چارچوب فرهنگی ایران بدانیم؛ زیرا آنان همواره بر ایرانی بودن خود تأکید دارند؛ اگر چه ممکن است از لحاظ سیاسی چندان مصداق نداشته باشد . می توان گفت هویت قومی کردها در طول هویت ایرانی آن ها بوده است (فکوهی و آموسی، ۱۳۹۵،۲۶). همچنین باید عنوان کرد که تنها دولت های ایرانی بوده اند که نام کردستان را بر این منطقه حفظ کرده اند و دیگر کشورها از جمله ترکیه، سوریه و عراق حتی از بردن نام کردستان خودداری کرده اند (عزتی و سیلو، ۱۳۸۹ ، ۱۲).

عوامل موثر بر شکل گیری هویت قومی کردها و تعارض با هویت ملی

در شکل گیری هویت قومی کردها می توان به دو دسته عوامل کلی داخلی و خارجی اشاره کرد. در ادامه به شرح مختصر این دو دسته از عوامل می پردازیم:

الف) عوامل داخلی

قوم کرد همواره از هویت قومی و فرهنگی خاص خود برخوردار بوده است؛ اما این هویت محلی و قومی تا قبل از دوران مدرن، یعنی برآمدن رضاشاه، در تضاد با هویت ملی نبوده است. تداوم هویت کردی در میان اقوام کرد در طول قرون مرهون چهار عامل بوده است :الف- حکومت های منطقه ای و محلی کرد که تا اواخر قرن نوزدهم برجا ماندند . ب- ساختار عشیره ای که اقوام کرد را به شکل گروه هایی به هم پیوسته حفظ می کرد . پ- شرایط جغرافیایی از جمله محصور بودن مناطق کردنشین در میان کوهستان که امکان دسترسی و حمله بدان جا را مشکل می سازد . ت- عوامل فرهنگی: فرهنگ مردم کرد در طی سالیان و قرون متمادی پا برجا و از گزند حوادث مصون مانده است .عامل فرهنگی نقش عمده ای در تداوم هویت کردی در قرن بیستم داشته است؛ زیرا حکومت های محلی

کرد در آغاز قرن بیستم نابود شدند و جای آنها را دولت- ملت های متمرکز در ایران، ترکیه، عراق و سوریه گرفت که خودمختاری محلی کردها را نادیده گرفت. همچنین، این دولت- ملت ها که بر مدرنیزاسیون آمرانه و شهرنشینی تأکید می کردند، ساختار عشیره ای را از بین بردند . اگر چه پیشرفت تکنولوژی مانع شرایط جغرافیایی را از بین برده؛ اما عامل فرهنگی همچنان تداوم داشته است (ابریشمی،۱۳۹۲،۲۵). با توجه به اینکه عامل فرهنگی عامل تداوم هویت قومی در کردها بوده است؛ لیکن عامل فرهنگی به تنهایی نمی تواند موجبات شکل گیری منازعه هویت قومی با هویت ملی شود. بدون شک، عوامل دیگری در شکل گیری هویت قومی متعارض با هویت ملی در بین مردم کرد نقش داشته اند که می توان به بخشی از آن ها اشاره کرد . در ابتدا اولین عامل در شکل گیری هویت متعارض قومی در کردها با هویت ملی را باید در سیاست های نوسازی رضاشاه جستجو کرد. با تأسیس حکومت پهلوی ایدئولوژی رسمی دولت مبتنی بر ناسیونالیسم فارس گرا بود که همانند سازی را تشویق می کرد و درصدد انکار تنوع قومی بود (جالئی پور، ۱۳۷۹ ، ۱۸). وی با هدف ملت سازی به سبک اروپاییان درصدد یکسان سازی و حذف تفاوت های قومی، منطقه ای بود. از جمله ابزارهای او در این راستا، کوچ نشینی اجباری و خلع سلاح عشایر، تدریس اجباری زبان فارسی و ممنوعیت تدریس زبان مادری، لباس متحدالشکل و اجباری بود. در نتیجه اقدامات رضاشاه برای نخستین بار در تاریخ ایران گرایش های سیاسی -ملی در بین کردها بروز کرد پس از انقالب اسلامی امید می رفت که مسائل و مشکلات کردستان رفع گردد؛ اما بی توجهی به نیازها و مطالبات کردها سبب شد که همچنان تعارضات و تضادها پابرجا بماند . مردم و نخبگان کرد خواهان خودمختاری بودند . درنتیجه، اختلافاتی میان نیروهای سیاسی کرد و دولت مرکزی روی داد متأسفانه، برخورد امنیتی و خشن دولت مرکزی سبب شد که امیدها به یأس تبدیل شود و معضل کردستان همچنان لاینحل باقی بماند و هویت قومی در منطقه متعارض تر با هویت ملی شود (صالحی امیری، ۱۳۸۵ ،۱۷۲). عامل دیگر در شکل گیری هویت قومی متعارض در استان های قومی به طور عام و استان های کردنشین به طور خاص، سطح پایین توسعه یافتگی است که می توان از آن با نابرابری ناحیه ای هم یاد کرد .اتفاقاتی که در این مناطق اتفاق افتاده است، بارها و بارها توجه ویژه مسئولین را به این نواحی جلب نموده است؛ (ایلامی،

۱۳۹۳ ، ۶۵). توسعه نیافتگی مناطق کردنشین به محرومیت و نبود عدالت در بین مردم مناطق کردنشین منجر می شود که در نهایت فضای مناسبی برای رشد و نمو قوم گرایی را فراهم می کند. پس هرگاه مردم چنین فشارهایی را از محیط اجتماعی می بینند، خواه ناخواه به دوری کردن و بریدن از این محیط متمایل می شوند، بنابراین، هویت کردی می تواند مقوله ای باشد که در مقابل هویت ملی و سیاسی شدهٔ ایرانی شکل می گیرد. مجموع این احساسات و رفتارها متأسفانه گرایش به گریز از هویت ملی را تقویت می کند (فکوهی و همکاران، ۱۳۸۸ ،۶۸). در نتیجه شرایط مناسبی را برای تبلیغات و حضور رسانه ها و تلویزیون های برون مرزی و نیروهای خودمختاری خواه و جدایی طلب (به عنوان عامل خارجی ایجاد ناامنی) فراهم می کند . چون این نیروها ادعا می کنند که از حقوق مردم کرد دفاع می کنند، در میان مردم از جایگاه برجسته ای برخوردارند و مردم نه در ظاهر؛ اما باطنا به آن ها گرایش دارند (فکوهی و همکاران، ۱۳۸۸ ،۶۸).

ب)عوامل خارجی

در ابتدا در گستره ای کلان می توان از مبحث جهانی شدن یاد کرد که سبب احیای مجدد خرده فرهنگ ها و هویت ها در سراسر جهان شده است. در جهانی شدن انسان دچار سرگشتگی و اضطراب است و برای رسیدن به آرامش به دنبال هویتی می گردد که بدان چنگ زند . از آنجا که در عصر جهانی شدن هویت ملی به علت ضعف دولت ملی از یک سو و تحلیل و گسستن بندهای جامعه مدنی از دیگر سو، تضعیف می شود، نمی تواند پناهگاهی برای گریز از اضطرار فرایند جهانی شدن باشد . بنابراین، جستجوی معنا فقط در بازسازی هویت هایی حول اصول اشتراکی و محلی امکان پذیر می شود (کاستلز، ۱۳۸۹ ، ۲۸). همچنین، افول و ضعف دولت ملی امکان سرکوب سریع یا خشن جنبش های قومی را از دولت سلب می کند و در مقابل امکان پیشبرد اهداف و خواسته های قومی را به قومیت ها می دهد (نساج، ۱۳۹۳،۲۱). چنان که از سیطره دولت ها بر قومیت ها کاسته و دولت ها را به چانه زنی با گروه های قومی واداشته است (قوام، ۱۳۸۹،۳۲۰). همچنین، جهانی شدن با توسعه ارتباطات و شبکه های اطلاع رسانی، باعث شده که گروه های فراملی با داشتن تریبون های مختلف رسانه ای، جایگاه برتری نسبت به دولت ها در فرهنگ سازی یا ایجاد شکاف در دیوار فرهنگ ملی بیابند . افزون بر این، با کمرنگ شدن

نقش مرزهای سیاسی، فاصله میان گروه های قومی در درون و بیرون از مرزهای سیاسی نیز کاهش یافته است. این امر باعث افزایش نقش این گروه ها شده است. پیشرفت های فناورانه، آگاهی اقلیت ها را در قبال تمایز خود با سایر گروه ها افزایش می دهد و هنگامی که دولت مرکزی درصدد بسط نفوذ فرهنگی خویش در مناطق قومی برمی آید، واکنش دشمنانه قومیت ها آغاز می شود (نادرپور، ۱۳۹۰ ،۲۳۹). از این رو، جهانی شدن از مهم ترین عواملی است که به تقویت هویت قومی در بین مردم کرد منجر شده است؛ زیرا ابتدا از آگاهی قومی نسبت به خود برخوردار شده اند؛ دوم آن که امکان ارتباط با افراد هم قوم خویش در دیگر نقاط جهان؛ به ویژه در مناطق کردنشین عراق و ترکیه را به دست آورده اند . دیگر عامل مهم و بسیار تأثیرگذار در دهه اخیر، تشکیل اقلیم کردستان عراق است که تنها دولت بر مبنای ناسیونالیسم قومی کرد است و آرزوی دیرینه کردها برای ایجاد کردستان بزرگ را به حقیقت نزدیک تر کرده است . موقعیت اقتصادی ویژه و امنیت کردستان عراق منجر شده است که این منطقه به گردشگاهی برای توریسم خارجی تبدیل گردد و لذا بازار کار مناسبی برای مردمان کرد فراهم آورد که سبب ساز رفت و آمد بین کردستان ایران و عراق می شود. این رفت و آمدها و تعاملات به ایجاد همبستگی و تقویت بیشتر هویت مشترک منجر میشود که هویت ملی را به چالش می کشد . این منطقه همچنین می تواند به عنوان الگویی در بین مردم کردنشین دیگر کشورها مانند ایران و ترکیه دیده شود و چالش فرهنگی و امنیتی برای کشورهای دیگر فراهم آورد (Duin,2014,18). در مجموع، تشکیل حکومت ناحیه ای کردستان عراق موجب تقویت احساسات ملی گرایانه مردم کرد در کل منطقه شده است (محمدی و دیگران، ۱۳۸۹ ،۳۱). به عبارتی، تأثیرپذیری از قدرت یابی کردها در عراق به شیوه فدرالیسم سبب رواج و گرایش به اندیشه فدرالیسم میان کردهای کردستان شده که این امر سبب نگرانی و نیز مخدوش سازی یکپارچگی ملی می شود .این جریان موجب تغییر و ارتقای شعار سنتی احزاب و گروه ای کرد مخالف ایرانی از خودمختاری به فدرالیسم شده است (پیشگامی فرد و نصرالهی زاده، ۱۹۶،۱۳۹۱) .

یافته ها

نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها در قالب جداول SPSS و تفسیر آن‌ها ارائه می‌شود:

جدول ۱: تحلیل واریانس عوامل مؤثر بر نقش قوم کرد در جغرافیای امنیتی

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۱۵۶,۳۲	۳	۵۲,۱۱	۱۸.۷۴	۰,۰۰۰
درون گروهی	۱۰۵۲,۶۸	۳۸۰	۲,۷۷		
کل	۱۲۰۹,۰۰	۳۸۳			

تفسیر: نتایج تحلیل واریانس نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین عوامل مؤثر بر نقش قوم کرد در جغرافیای امنیتی وجود دارد .($F=18.74, p<0.001$) این یافته حاکی از آن است که برخی عوامل تأثیر بیشتری نسبت به سایرین دارند. برای شناسایی این عوامل، از آزمون تعقیبی توکی استفاده شد که نشان داد عوامل اقتصادی و احساس تبعیض، بیشترین تأثیر را داشته‌اند.

جدول ۲: رگرسیون چندگانه عوامل مؤثر بر احساس امنیت در مناطق کردنشین

متغیر مستقل	ضریب بتا	خطای استاندارد	t	سطح معناداری
وضعیت اقتصادی	۰,۴۱۲	۰,۰۵۴	۷,۶۳	۰,۰۰۰
مشارکت سیاسی	۰,۲۸۷	۰,۰۶۱	۴,۷۰	۰,۰۰۰
هویت فرهنگی	۰,۱۹۵	۰,۰۵۸	۳,۳۶	۰,۰۰۱
تعاملات مرزی	۰,۱۵۶	۰,۰۵۲	۳,۰۰	۰,۰۰۳

$R^2 = 0.523, F = 103.45, p < 0.001$

تفسیر: نتایج رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد که مدل ارائه شده ۵۲,۳٪ از واریانس احساس امنیت در مناطق کردنشین را تبیین می‌کند. وضعیت اقتصادی قوی‌ترین پیش‌بینی کننده احساس امنیت است($\beta = 0.412, p < 0.001$) ، پس از آن مشارکت سیاسی ($\beta = 0.287, p < 0.001$)و هویت فرهنگی ($\beta = 0.195, p = 0.001$) قرار دارند. این یافته‌ها اهمیت توجه به توسعه اقتصادی و مشارکت سیاسی در ارتقای امنیت منطقه را نشان می‌دهد.

جدول ۳: تحلیل عاملی چالش‌های امنیتی در مناطق کردنشین

عامل	بار عاملی	درصد واریانس تبیین شده	
محرومیت اقتصادی	۰,۸۴۲	۲۸,۷	%
احساس تبعیض سیاسی	۰,۷۸۹	۲۲,۴	%
تهدیدات مرزی	۰,۷۳۱	۱۵,۹	%
تعارضات فرهنگی	۰,۶۸۵	۱۱,۲	%
نفوذ گروه‌های مخالف	۰,۶۲۴	۸,۵	%

KMO = 0.812, Bartlett's Test of Sphericity: $\chi^2 = 1247.35$, $p < 0.001$

تفسیر: نتایج تحلیل عاملی نشان می‌دهد که پنج عامل اصلی ۸۶,۷٪ از واریانس چالش‌های امنیتی در مناطق کردنشین را تبیین می‌کنند. محرومیت اقتصادی با بار عاملی ۰,۸۴۲ مهم‌ترین عامل شناسایی شده است که ۲۸,۷٪ از واریانس را تبیین می‌کند. این یافته بار دیگر بر اهمیت توسعه اقتصادی در ارتقای امنیت منطقه تأکید دارد.

این نتایج نشان می‌دهند که عوامل اقتصادی، سیاسی و فرهنگی نقش مهمی در شکل‌دهی به جغرافیای امنیتی مناطق کردنشین دارند. توجه به توسعه متوازن اقتصادی، افزایش مشارکت سیاسی و احترام به هویت فرهنگی می‌تواند به بهبود وضعیت امنیتی این مناطق کمک کند. همچنین، مدیریت مؤثر مرزها و مقابله با نفوذ گروه‌های مخالف از دیگر راهکارهای مهم برای ارتقای امنیت در این مناطق است.

در ادامه، به بحث و تحلیل یافته‌های پژوهش در ارتباط با سؤالات تحقیق می‌پردازیم و نتایج را با مطالعات پیشین مقایسه می‌کنیم.

سؤال اول: عوامل اصلی تأثیرگذار بر جایگاه قوم کرد در شکل‌دهی به جغرافیای امنیتی غرب کشور کدامند؟

یافته‌های ما نشان می‌دهد که عوامل اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار هستند. نتایج تحلیل واریانس و رگرسیون چندگانه نشان داد که وضعیت اقتصادی قوی‌ترین پیش‌بینی کننده احساس امنیت در مناطق کردنشین است. این یافته با نتایج مطالعه کریمی‌پور (۱۳۹۶) همخوانی دارد که بر اهمیت توسعه اقتصادی در کاهش تنش‌های قومی تأکید کرده بود. همچنین، احمدی (۱۳۸۷) نیز در پژوهش خود به نقش مهم سرمایه

اجتماعی در کاهش تنش‌های قومی اشاره کرده بود که با یافته‌های ما درباره اهمیت مشارکت سیاسی همسو است.

سؤال دوم: چگونه تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی بر نقش‌آفرینی قوم کرد در معادلات امنیتی غرب ایران تأثیر گذاشته است؟

نتایج تحلیل عاملی ما نشان داد که تهدیدات مرزی و نفوذ گروه‌های مخالف از عوامل مهم در شکل‌دهی به چالش‌های امنیتی هستند. این یافته با نتایج پژوهش محمدی و همکاران (۱۳۹۶) همخوانی دارد که به تأثیر تحولات کردستان عراق بر امنیت مرزهای غربی ایران اشاره کرده بودند. همچنین، Entessar (2018) نیز در مطالعه خود به اهمیت عوامل فراملی در شکل‌دهی به وضعیت کردها در ایران پرداخته بود که با یافته‌های ما همسو است.

سؤال سوم: راهکارهای مؤثر برای مدیریت چالش‌های امنیتی ناشی از مسائل قومی در مناطق کردنشین کدامند؟

بر اساس یافته‌های ما، توسعه اقتصادی، افزایش مشارکت سیاسی و احترام به هویت فرهنگی از مهم‌ترین راهکارها هستند. این نتیجه با پیشنهادات حافظ‌نیا (۱۳۷۹) در مورد لزوم توجه به ابعاد مختلف توسعه در مناطق قومی همخوانی دارد. همچنین، Yildiz & Taysi (2017) نیز در پژوهش خود بر اهمیت رعایت حقوق فرهنگی و سیاسی کردها تأکید کرده بودند که با یافته‌های ما همسو است.

سؤال چهارم: چه پتانسیل‌هایی برای ارتقاء جایگاه قوم کرد در توسعه و ثبات منطقه‌ای وجود دارد؟

نتایج ما نشان می‌دهد که تقویت تعاملات مرزی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های فرهنگی و اقتصادی قوم کرد می‌تواند به توسعه منطقه کمک کند. این یافته با نتایج پژوهش حسینی و کریمی (۱۳۹۹) همخوانی دارد که به پتانسیل‌های موجود برای توسعه مشترک در مناطق کردنشین اشاره کرده بودند. همچنین، Mohammadpour & Soleimani (2019) نیز در مطالعه خود به نقش مثبت رسانه‌های اجتماعی در تقویت هویت قومی و ایجاد فرصت‌های جدید اشاره کرده بودند که با یافته‌های ما همسو است.

در مجموع، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که جایگاه قوم کرد در جغرافیای امنیتی غرب کشور پیچیده و چندبعدی است. عوامل اقتصادی، سیاسی و فرهنگی نقش مهمی در شکل‌دهی به این نقش دارند و تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی نیز بر آن تأثیرگذار هستند. راهکارهای مؤثر برای مدیریت چالش‌های امنیتی باید جامع و چندبعدی باشند و به توسعه متوازن، مشارکت سیاسی و احترام به هویت فرهنگی توجه کنند. همچنین، پتانسیل‌های موجود برای تبدیل این نقش به یک فرصت برای توسعه و ثبات منطقه‌ای نباید نادیده گرفته شود.

این یافته‌ها با بسیاری از مطالعات پیشین همخوانی دارد، اما در برخی موارد نیز نتایج جدیدی را ارائه می‌دهد. به عنوان مثال، تأکید بر اهمیت تعاملات مرزی و استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی قوم کرد برای توسعه منطقه، از جمله نکاتی است که در مطالعات قبلی کمتر مورد توجه قرار گرفته بود. در مقایسه با پژوهش Gunter (2019) که به مقایسه وضعیت کردها در کشورهای مختلف پرداخته بود، مطالعه ما بیشتر بر وضعیت خاص ایران تمرکز کرده و راهکارهای عملی‌تری ارائه داده است. همچنین، در مقایسه با مطالعه عبدی و همکاران (۱۴۰۰) که بر نقش نخبگان کرد تأکید داشت، پژوهش ما نگاه جامع‌تری به عوامل مؤثر بر نقش قوم کرد در جغرافیای امنیتی داشته است. در نهایت، این پژوهش با ارائه تحلیلی جامع و چندبعدی از جایگاه قوم کرد در جغرافیای امنیتی غرب کشور، تلاش نموده تا گامی مهم در جهت پر کردن خلأهای موجود در ادبیات این حوزه بردارد. یافته‌های این مطالعه می‌تواند مبنایی برای سیاست‌گذاری‌های آینده در زمینه مدیریت مسائل قومی و ارتقای امنیت در مناطق مرزی باشد.

نتیجه گیری

این پژوهش به بررسی جایگاه قوم کرد در جغرافیای امنیتی غرب ایران پرداخته است. یافته‌های ما نشان می‌دهد که این نقش پیچیده و چندبعدی است و عوامل متعددی در شکل‌گیری آن دخیل هستند. عوامل اقتصادی، به ویژه محرومیت نسبی مناطق کردنشین، نقش مهمی در ایجاد نارضایتی و چالش‌های امنیتی دارند. این یافته تأکیدی است بر اهمیت توسعه متوازن و رفع تبعیض‌های اقتصادی در مناطق مرزی. همچنین، مشارکت سیاسی و احساس نمایندگی در ساختار قدرت ملی، از دیگر عوامل مهم در تعیین جایگاه قوم کرد در معادلات امنیتی منطقه است. افزایش حضور نخبگان کرد در مناصب سیاسی و اداری می‌تواند به کاهش تنش‌ها و افزایش همگرایی کمک کند. عوامل فرهنگی و هویتی نیز نقش قابل توجهی در این زمینه دارند. احترام به تنوع فرهنگی و زبانی و ایجاد فضای مناسب برای ابراز هویت قومی، می‌تواند به تقویت حس تعلق به ملیت ایرانی در میان کردها منجر شود. تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی نیز بر نقش قوم کرد در جغرافیای امنیتی غرب کشور تأثیرگذار بوده‌اند. وضعیت کردها در کشورهای همسایه، به ویژه عراق و ترکیه، و همچنین حضور گروه‌های مخالف در مناطق مرزی، از جمله عوامل مهم در این زمینه هستند. مدیریت مؤثر مرزها و همکاری‌های منطقه‌ای برای مقابله با تهدیدات مشترک، می‌تواند به بهبود وضعیت امنیتی کمک کند. یافته‌های این پژوهش همچنین نشان می‌دهد که قوم کرد، پتانسیل‌های قابل توجهی برای توسعه و ثبات منطقه‌ای دارد. موقعیت جغرافیایی مناطق کردنشین و پیوندهای فرهنگی و اقتصادی با کشورهای همسایه، فرصت‌های مهمی برای توسعه تجارت مرزی و همکاری‌های منطقه‌ای فراهم می‌کند. بهره‌گیری از این پتانسیل‌ها می‌تواند به رشد اقتصادی منطقه و کاهش تنش‌های امنیتی منجر شود. با این حال، این پژوهش با محدودیت‌هایی نیز مواجه بوده است. دسترسی محدود به برخی مناطق مرزی و حساسیت‌های امنیتی موجود، چالش‌هایی را در جمع‌آوری داده‌ها ایجاد کرده است. همچنین، تغییرات سریع در شرایط منطقه‌ای و بین‌المللی، تعمیم‌پذیری یافته‌ها را در طولانی مدت با محدودیت مواجه می‌کند. برای پژوهش‌های آینده، پیشنهاد می‌شود مطالعات تطبیقی بیشتری در مورد وضعیت کردها در کشورهای مختلف منطقه انجام شود. همچنین، بررسی دقیق‌تر تأثیر فناوری‌های نوین ارتباطی بر هویت قومی و گرایش‌های

سیاسی کردها، می‌تواند یافته‌های ارزشمندی را ارائه دهد. علاوه بر این، مطالعه نقش زنان کرد در تحولات اجتماعی و سیاسی منطقه، موضوعی است که نیاز به توجه بیشتری دارد. در نهایت، این پژوهش تأکید می‌کند که مدیریت مؤثر مسائل قومی و ارتقای امنیت در مناطق کردنشین، نیازمند رویکردی جامع و چندبعدی است. توجه همزمان به توسعه اقتصادی، مشارکت سیاسی، احترام به تنوع فرهنگی و مدیریت مؤثر مرزها، می‌تواند به فرصت‌هایی برای توسعه و ثبات منطقه‌ای منجر شود. این امر نه تنها به نفع مناطق کردنشین، بلکه برای امنیت و توسعه کل کشور حائز اهمیت است.

پیشنهادات کاربردی

افزایش حضور نخبگان کرد در مناصب سیاسی و اداری می تواند به کاهش تنش ها و افزایش همگرایی کمک کند.

احترام به تنوع ف هنگی و زبانی.

تقویت حس تعلق به ملیت ایرانی در میان کردها.

مدیریت موثر مرزها و همکاریهای منطقه ای برای مقابله با تهدیدات مشترک.

موقعیت جغرافیایی مناطق کرد نشین و پیوند های فرهنگی و اقتصادی با کشورهای همسایه.

منابع

۱. احمدی، م. (۱۳۸۷). نقش سرمایه اجتماعی در کاهش تنش‌های قومی در کردستان. مطالعات راهبردی، ۱۱(۳)، ۹۵-۱۱۲.

۲. احمدی، ن. (۱۳۹۸). چالش‌های امنیتی در مناطق کردنشین ایران. فصلنامه ژئوپلیتیک، ۱۵(۲)، ۷۸-۹۶.

۳. بـــوزان، باري و ويور، الی و دويلد ، پاپ (۱۳۸۶) ، چارچوبی تازه براي تحليل امنيت، ترجمه عليرضا طيب، تهران : پژوهشكده مطالعات راهبردي.

۴. پورموسوی، س.، رضایی، م. و محمدی، ع. (۱۳۸۵). رابطه بین توسعه اقتصادی و امنیت در مناطق کردنشین. پژوهش‌های جغرافیایی، ۳۸(۴)، ۶۷-۸۲.

۵. حافظ‌نیا، م. (۱۳۷۹). جغرافیای سیاسی ایران. تهران: انتشارات سمت.

۶. حسینی، س. و کریمی، م. (۱۳۹۹). پتانسیل‌های توسعه مشترک در مناطق کردنشین ایران. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۲۳(۱)، ۱۲۳-۱۴۲.

۷. حیدری، غ.، محمدی، ح. و رستمی، ک. (۱۴۰۱). تأثیر تحولات ژئوپلیتیکی بر امنیت مرزهای غربی ایران. فصلنامه ژئوپلیتیک، ۱۸(۳)، ۴۵-۶۷.

۸. رحمتی، م. و محمدی حمیدی، س. (۱۴۰۰). بررسی و تحلیل شاخص‌های توسعه امنیت‌زا در مناطق مرزی (مورد مطالعه: مناطق مرزی غرب کشور). فصلنامه امنیت ملی، ۱۱(۴۰)، ۲۸۹-۳۱۴.

۹. رستمی، ا. و صادقی، م. (۱۳۹۸). چالش‌های امنیتی ناشی از حضور گروه‌های مخالف در مناطق مرزی غرب ایران. فصلنامه مطالعات مرزی، ۶(۲)، ۸۷-۱۰۶.

۱۰. رضایی، ع. (۱۳۹۷). تاریخ تحولات سیاسی کردستان ایران. تهران: نشر نی.

۱۱. رضایی، م. و محمودی، ح. (۱۳۹۷). بررسی ابعاد جغرافیایی و امنیتی مناطق کردنشین ایران. فصلنامه ژئوپلیتیک، ۱۴(۳)، ۵۶-۷۸.

۱۲. رضایی، م. و محمودی، ح. (۱۳۹۸). نقش گروه‌های مخالف کرد در معادلات امنیتی منطقه. فصلنامه سیاست، ۴۹(۳)، ۷۸۹-۸۱۰.

۱۳. رنجبر ، مقصود (۱۳۸۵) ، مفهوم امنیت در اندیشه های سده میانه ، فصلنامه مطالعات راهبردی ، سال نهم ، شماره اول.

۱۴. عبدی، ع.، محمدی، ر. و کریمی، س. (۱۴۰۰). نقش نخبگان کرد در مدیریت مسائل امنیتی مناطق کردنشین. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۲۴(۲)، ۱۴۵-۱۶۸.

۱۵. قاسملو، ع. (۱۳۹۹). سیاست‌های فرهنگی و تأثیر آن بر امنیت مناطق کردنشین. فصلنامه مطالعات فرهنگی، ۱۲(۳)، ۷۸-۹۶.

۱۶. کاویانی‌راد، م. (۱۳۷۸). نقش عوامل جغرافیایی در شکل‌گیری هویت قومی کردها. فصلنامه مطالعات ملی، ۱(۲)، ۱۲۳-۱۴۲.

۱۷. کریمی، م.، احمدی، ن. و محمدی، ر. (۱۴۰۰). چالش‌های امنیتی در مناطق کردنشین غرب ایران. فصلنامه امنیت ملی، ۱۱(۳۹)، ۶۷-۸۹.

۱۸. کریمی‌پور، ی. (۱۳۹۶). ژئوپلیتیک قومی و توسعه نامتوازن در ایران. تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.

۱۹. محمدی، ا.، رضایی، م. و احمدی، س. (۱۳۹۶). تأثیر تحولات کردستان عراق بر امنیت مرزهای غربی ایران. فصلنامه ژئوپلیتیک، ۱۳(۲)، ۱۵۶-۱۷۸.

۲۰. محمدی، ر. (۱۳۹۹). تحولات هویتی در میان کردهای ایران. فصلنامه مطالعات ملی، ۲۱(۴)، ۸۹-۱۱۰.

۲۱. مینورسکی، و. (۱۳۴۳). تاریخ کرد و کردستان. ترجمه محمد قاضی. تهران: انتشارات امیرکبیر.

۲۲. نیکیتین، و. (۱۳۵۶). کرد و کردستان. ترجمه محمد قاضی. تهران: نشر نیلوفر.

منابع لاتین

1. Elling, R. C. (2020). Minorities in Iran: Nationalism and Ethnicity after Khomeini. New York: Palgrave Macmillan.
2. Entessar, N. (2018). Kurdish Politics in the Middle East. Lanham: Rowman & Littlefield.
3. Fanning, E. (2005). Formatting a Paper-based Survey Questionnaire: Best Practices. Practical Assessment, Research & Evaluation, 10(12), 1-۱۴.
4. Gunter, M. M. (2019). The Kurds in Turkey: A Political Dilemma. New York: Routledge.
5. Mohammadpour, A., & Soleimani, K. (2019). Interrogating the tribal: the aporia of 'tribalism' in the sociological study of the Middle East. The British Journal of Sociology, 70(5), 1799-۱۸۲۴.

6. Von Hippel, K. (۲۰۰۹), “The roots of terrorism: Probing the myths”, The Political Quarterly, ۷۳(s۱), pp. ۲۵
7. Yildiz, K., & Taysi, T. B. (2017). The Kurds in Iran: The Past, Present and Future. London: Pluto Press.

پیوست

پرسشنامه بررسی جایگاه قوم کرد در جغرافیای امنیتی غرب کشور

پاسخگوی گرامی،

این پرسشنامه به منظور بررسی علمی جایگاه قوم کرد در جغرافیای امنیتی غرب کشور طراحی شده است. لطفاً با دقت به سؤالات پاسخ دهید. اطلاعات شما محرمانه خواهد ماند و صرفاً برای اهداف پژوهشی استفاده خواهد شد.

بخش اول: اطلاعات جمعیت‌شناختی

۱. جنسیت: □ مرد □ زن

۲. سن: □ ۱۸–۳۰ □ ۳۱–۴۵ □ ۴۶–۶۰ □ بالای ۶۰

۳. تحصیلات: □ زیر دیپلم □ دیپلم □ کارشناسی □ کارشناسی ارشد و بالاتر

۴. شغل: □ دولتی □ خصوصی □ آزاد □ بیکار □ بازنشسته

بخش دوم: وضعیت اقتصادی

لطفاً میزان موافقت خود را با هر یک از گزاره‌های زیر مشخص کنید:

۱.کاملاً مخالف، ۲.مخالف، ۳. نظری ندارم، ۴. موافق، ۵.کاملاً موافق.

۵.وضعیت اقتصادی منطقه ما نسبت به سایر مناطق کشور مطلوب است.

□ ۱ □ ۲ □ ۳ □ ۴ □ ۵

۶. فرصت‌های شغلی کافی در منطقه ما وجود دارد.

□ ۱ □ ۲ □ ۳ □ ۴ □ ۵

۷.توزیع امکانات و خدمات دولتی در منطقه ما عادلانه است.

□ ۱ □ ۲ □ ۳ □ ۴ □ ۵

بخش سوم: مشارکت سیاسی

۸.میزان مشارکت کردها در تصمیم‌گیری‌های سیاسی کشور کافی است.

□ ۱ □ ۲ □ ۳ □ ۴ □ ۵

۹.نمایندگان کرد در مجلس، نماینده واقعی خواسته‌های مردم منطقه هستند.

□ ۱ □ ۲ □ ۳ □ ۴ □ ۵

۱۰.حضور کردها در پست‌های مدیریتی استانی و کشوری رضایت‌بخش است.

□ ۱ □ ۲ □ ۳ □ ۴ □ ۵

بخش چهارم: هویت فرهنگی

۱۱.امکان استفاده از زبان کردی در مدارس و رسانه‌های رسمی وجود دارد.

□ ۱ □ ۲ □ ۳ □ ۴ □ ۵

۱۲.آداب و رسوم کردی در جامعه محترم شمرده می‌شود.

□ ۱ □ ۲ □ ۳ □ ۴ □ ۵

۱۳. تنوع مذهبی در مناطق کردنشین مورد احترام قرار می‌گیرد.

□ ۱ □ ۲ □ ۳ □ ۴ □ ۵

بخش پنجم: امنیت و روابط مرزی

۱۴. احساس امنیت در منطقه ما بالاست.

□ ۱ □ ۲ □ ۳ □ ۴ □ ۵

۱۵.روابط مرزی با کردهای کشورهای همسایه مطلوب است.

□ ۱ □ ۲ □ ۳ □ ۴ □ ۵

۱۶. حضور نیروهای امنیتی در منطقه ضروری است.

□ ۱ □ ۲ □ ۳ □ ۴ □ ۵

بخش ششم: توسعه و آینده

۱۷. آینده اقتصادی منطقه را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

□ بسیار بد □ بد □ متوسط □ خوب □ بسیار خوب

۱۸. مهم‌ترین عامل در بهبود وضعیت امنیتی منطقه چیست؟ (فقط یک گزینه را انتخاب کنید)

□توسعه اقتصادی □ افزایش مشارکت سیاسی □ احترام به هویت فرهنگی □ تقویت نیروهای امنیتی

۱۹. آیا تمایل به مهاجرت از منطقه دارید؟

□بله □ خیر

۲۰. در صورت تمایل به مهاجرت، دلیل اصلی چیست؟ (فقط یک گزینه را انتخاب کنید(

□ مشکلات اقتصادی □ نبود امنیت □ محدودیت‌های فرهنگی □ سایر ذکر کنید..... :

از همکاری شما در تکمیل این پرسشنامه سپاسگزاریم.